

U heeft niet gewonnen!

Bijdrage afscheidsbundel mr. J.A.J. Peeters: 'Recht voor gewone mensen'

Otto Volgenant¹

In welk Europees land stroomt de rivier de Taag? Een blik op de landkaart leert dat de antwoorden Portugal en Spanje allebei correct zijn. De Taag ontspringt in het midden van Spanje, en mondt uit in zee bij Lissabon. Tijdens de voorronde van de Achmea Kennisquiz in Friesland wordt de finaleronde gespeeld tussen drie brugklassers: Obe, Yordi en Sense. Hun antwoorden zijn *Polen* (Obe), *Spanje* (Yordi) en *Tsjechië* (Sense). De computer gaf vervolgens als enige juiste antwoord: *Portugal*. Als gevolg daarvan zijn alle drie de antwoorden fout gerekend, terwijl het antwoord van Yordi (*Spanje*) eigenlijk goed had moeten worden gerekend. Yordi is daardoor 10 punten misgelopen. Aan het einde van de voorronde had niet Yordi, maar Obe hierdoor de meeste punten en is hij uitgeroepen tot de winnaar van de provincie Friesland. Obe won hiermee een computer en mocht mee doen aan de finale van de Achmea Kennisquiz, waarmee hij kans maakte op een studiefonds van maar liefst € 250.000,-. Deze voorronde van de provincie Friesland werd op televisie uitgezonden. Na deze uitzending namen kijkers contact op met de programmamakers over het foutgerekende antwoord van Yordi. De programmamakers van de Achmea Kennisquiz bellen de ouders van Obe één maand voor de finale plaatsvindt. Ze hebben het antwoord van Yordi alsnog goed gerekend en Yordi alsnog tot winnaar van de voorronde uitgeroepen. Obe mag ondanks de eerdere uitnodiging en ondanks het feit dat de voorronde die hij won al op televisie is uitgezonden tóch niet naar de finale. De gewonnen computer mag Obe wel houden. Obe en zijn ouders zijn natuurlijk erg teleurgesteld. Niet alleen is Obe de kans ontnomen om tot de slimste brugklasser van Nederland te worden uitgeroepen, ook maakt hij geen kans meer op de hoofdprijs. En hij heeft zich nu voor niets wekenlang voorbereid op de finale. De ouders van Obe spannen een kort geding aan tegen de stichting die de Kennisquiz organiseert en

¹ Mr. O.M.B.J. Volgenant is advocaat bij Kennedy Van der Laan te Amsterdam, gespecialiseerd in mediarecht. De auteur bedankt Matthijs van der Kemp die als student-stagaire meewerkte aan dit artikel.

tegen Endemol, de producent van het televisieprogramma, en vorderen toelating van Obe tot de finale. Er staat tijdsdruk op, want de finale vindt plaats drie dagen na de behandeling van het kort geding.

Het geschil wordt voorgelegd aan mr. Peeters.² Bij het meedoen hebben de ouders een 'Quitclaim Achmea Kennis Quiz' getekend. Daarin sluit de producent alle aansprakelijkheid uit voor fouten en nalatigheden bij de totstandkoming van het programma. Mr. Peeters oordeelt dat het sneu is voor Obe dat hij even heeft gedacht dat hij de beste was, omdat niet tegen hem gezegd is dat Yordi de beste was, maar dat kan niet betekenen dat een ander dan de beste naar de finale gaat. Op basis van de in de quitclaim gemaakte afspraken mocht Obe ook vlak voor de finale alsnog worden afgewezen. Is er geen andere oplossing die voor iedereen acceptabel is? Kan Obe niet náást Yordi meedoen aan de finale? Mr. Peeters ziet hier een andere relevante invalshoek: het belang van de andere kandidaten die aan de finale deelnemen. Vast staat dat maar twaalf kinderen in de finale kunnen komen. Voor een dertiende deelnemer is geen plaats, ook al omdat de andere twaalf dan ineens een extra tegenstander krijgen waarop ze niet hadden hoeven te rekenen. Die andere twaalf zouden daar mogelijk nadeel van hebben. Mr. Peeters wijst de vorderingen van Obe en zijn ouders af. Obe heeft pech. Hij gaf een fout antwoord en was daardoor niet de slimste brugklasser van Friesland. Dat was Yordi en die mocht daarom naar de finale.

Rechtspraak over niet-gewonnen prijzen

De Achmea Kennisquiz is niet het enige televisieprogramma waar teleurgestelde deelnemers middels een juridische procedure probeerden hun gelijk te halen. Dat gebeurde ook bij het bekende televisieprogramma Lotto Weekend Miljonairs.³ Een deelnemer kreeg de volgende vraag, waarmee hij € 16.000,- kon winnen en bij een fout antwoord direct € 15.000,- zou verliezen: "Wat ontdekte Robert J.L. Guppy in 1866?" De antwoordmogelijkheden waren: a. een aquariumvisje; b. een pygmeestam; c. radium; d. Hawaï. De deelnemer koos voor de

² Rechtbank Amsterdam 12 mei 2006, LJN AX1472.

³ Rechtbank Amsterdam 12 maart 2008, LJN BD1193.

pygmeeënstam. Dat was fout. Het antwoord dat goed werd gerekend was antwoord a.: een aquariumvisje (de guppy). De deelnemer liet het er niet bij zitten. Hij was het niet eens met het goed gerekende antwoord. R.J.L. Guppy, zo stelde de deelnemer in een procedure bij de Rechtbank Amsterdam, heeft de guppy niet *ontdekt*, de vis is slechts naar hem vernoemd. Daarnaast is het semantisch niet mogelijk een aquariumvis te 'ontdekken', aldus de deelnemer. De deelnemer vorderde daarom, op grond van tekortkoming in de nakoming van de met hem gesloten overeenkomst c.q. wegens onrechtmatige daad, vergoeding van zijn schade. De producent van Weekend Miljonairs, Endemol, had echter dezelfde troef achter de hand als bij de Achmea Kennisquiz. Voor aanvang van het programma wordt aan de deelnemers een overeenkomst voorgelegd. Daarin staat dat de kandidaat zich zal neerleggen bij iedere beslissing van de producent. Bovendien waren er wel degelijk betrouwbare bronnen, zoals de Van Dale, waarin de heer Guppy als ontdekker van de guppy wordt genoemd. En het zou – volgens de Rechtbank – best mogelijk zijn dat een guppy als aquariumvis wordt aangeduid zonder dat gesuggereerd wordt dat de guppy *in* een aquarium is ontdekt. De vordering werd daarom door de rechter afgewezen. De deelnemer had gewoon het foute antwoord gegeven.

Een andere teleurgestelde deelnemer aan Lotto Weekend Miljonairs procedeerde zelfs tot en met de Hoge Raad, die de zaak op basis van artikel 81 RO afwees.⁴ Hier was de quizvraag: *"Wanneer mochten vrouwen voor het eerst meedoen aan de Olympische Spelen?"* Deze vraag leek op een vraag die dezelfde deelnemer in een voorronde had gekregen: *"Waar werden in 1912 de Olympische Spelen gehouden, waar vrouwen voor het eerst meededen?"* De deelnemer antwoordde daarom 'Stockholm 1912'. Dat was fout. Volgens producent Endemol was het juiste antwoord *'Tijdens de eindronde Parijs 1900'*. De deelnemer betoogde dat hij door een foutieve vraagstelling in de voorronde op het verkeerde been was gezet, en dat dit onrechtmatig was jegens hem. Dit argument mocht hem niet baten. Volgens Rechtbank en Hof heeft Endemol niet onzorgvuldig jegens de deelnemer gehandeld. De twee vragen waren door verschillende redacties samengesteld, juist in het kader van zorgvuldigheid en

⁴ Hoge Raad 13 juni 2008, LJN BD0686, met conclusie AG Spier.

geheimhouding. Dat de deelnemer op het verkeerde been is gezet, brengt nog niet mee dat Endemol onzorgvuldig jegens hem heeft gehandeld.

Ook in de zaak van een Heusdense vrouw die de Nationale Postcodeloterij dagvaardde was de grondslag onrechtmatige daad.⁵ In haar woonplaats, Heusden, zou namelijk de Postcodekanjerprijs vallen. Terwijl de voorbereidingen voor een groot feest in de binnenstad al volop in gang waren, bleek dat de hoofdprijs ook nog in haar eigen straat was gevallen. Veel van haar burens waren in één klap miljonair geworden. Naast het feit dat eiseres niet meespeelde en dus niets had gewonnen, werd ze ook nog eens dagenlang geconfronteerd met de feestelijkheden in haar straat. Zij legde aan haar vordering ten grondslag dat de Postcodeloterij haar persoonlijke levenssfeer hierdoor aantastte, en dat dit onrechtmatig was. Doordat hun postcode wordt gebruikt, worden straatgenoten die niet meespelen in wezen gedwongen toch mee te doen aan de loterij, namelijk als verliezers, terwijl ze hier niet voor gekozen hebben. Deze niet-deelneemster spreekt in dit verband van 'emotionele chantage'. Haar verlies wordt nog eens extra benadrukt door de festiviteiten en doordat zij steeds aan het verlies herinnerd wordt door de verhoogde welstand van haar burens. Dit alles bij elkaar levert een inbreuk op haar privéleven op, aldus deze niet-deelneemster. De vordering trok veel publiciteit. Het zal de gemiddelde jurist niet verbazen dat de rechter de vordering afwijst, en ook in de publieke opinie had deze vordering geen enkele kans van slagen. De rechter overweegt dat eiseres zich op eenvoudige wijze aan dit tijdelijke spektakel had kunnen onttrekken door er op dat moment bijvoorbeeld voor te kiezen om elders te vertoeven dan in haar woning. In het maatschappelijk verkeer doen zich nu eenmaal soms gebeurtenissen voor die voor sommige personen – voor de één meer dan voor de ander – als onplezierig, ongewenst en zelfs schadelijk kunnen worden aangemerkt, maar dergelijke gebeurtenissen zijn inherent aan deelname aan het maatschappelijk leven en brengen niet met zich mee dat de veroorzaker van een dergelijke gebeurtenis, in dit geval Postcodeloterij, aansprakelijk is voor de door eiseres gestelde nadelige gevolgen.

⁵ Rechtbank Amsterdam 20 juni 2007, LJN BA7530, en Gerechtshof Amsterdam 7 oktober 2008, LJN BF7313.

Wanneer je niet meedoet aan een loterij en dus niet wint, sta je ook juridisch met lege handen. Wanneer je het je burens niet gunt dat zij gewonnen hebben, heeft een juridische procedure geen zin.

Wie een prijs misloopt doordat hij rood stond en door een tijdelijke incassoblokkade niet heeft meegespeeld met de Postcodeloterij, terwijl natuurlijk juist net *die* trekking een prachtige prijs zou hebben opgeleverd als de inleg wél hadden kunnen worden afgeschreven, staat juridisch ook met lege handen.⁶ En de vordering van de gokker die te laat kwam bij een pokerspel omdat hem de vervroeging van de aanvangstijd niet voldoende duidelijk was meegedeeld door Holland Casino, werd ook door de rechter afgewezen. De pokerspeler kon niet bewijzen dat hij tot de finale zou zijn doorgedrongen en schade had geleden doordat hij niet kon meedoen.⁷

De Stichting Loterijverlies probeerde namens 23.000 'gedupeerde' deelnemers aan de Staatsloterij in een collectieve actie aan te tonen dat de reclames van de Staatsloterij misleidend zijn. De Staatsloterij zou onvoldoende duidelijk hebben gemaakt dat bij de trekkingen niet alleen de lotnummers meeloten die daadwerkelijk zijn verkocht, maar ook niet-verkochte loten. De vorderingen werden afgewezen.⁸

Gelukkig voor de gewone man is er sporadisch ook een zaak waarbij een strikte interpretatie van de wet in het voordeel van de burger uitvalt. Wat valt er bijvoorbeeld te doen tegen hoopgevende post, waarbij gewekte verwachtingen vervolgens niet worden waargemaakt? In zo'n geval kan een gerechtelijke procedure helpen, zo blijkt uit de zaak over de gouden-muntactie van de Postcodeloterij, waarover de Amsterdamse Rechtbank in 2012 oordeelde.⁹ Op de deurmat van eiser viel een uitnodiging om mee te spelen met de Postcodeloterij. Door te krassen kon de deelnemer een welkomstcadeau winnen. Na het krassen bleek er een geldprijs van € 2.500,- te zijn gewonnen. De achterkant van de brief, waar niet naar werd verwezen op de voorkant, gaf echter aan dat eiser

⁶ Hoge Raad 29 september 2006, LJN AY7919 en AY7920, en Gerechtshof Den Bosch 4 oktober 2005, LJN AU8021.

⁷ Rechtbank Utrecht 9 juli 2008, LJN BD6489.

⁸ Rechtbank Den Haag 31 maart 2010, LJN BL9558.

⁹ Rechtbank Amsterdam 19 juni 2012, LJN BW8597.

een cadeau zou krijgen en *kans* zou maken op de prijs van € 2.500,-. Nadat de Reclame Code Commissie in twee instanties had geoordeeld dat de consument inderdaad mocht denken dat hij had gewonnen, en zelfs televisieprogramma Eén Vandaag aandacht besteedde aan deze grove misstand, maakte de deelnemer een procedure aanhangig om betaling van de prijs af te dwingen. De rechter beoordeelt de rechtsgevolgen van de verschillende handelingen. Er is sprake van een aanbod van de Postcodeloterij om mee te doen en daarbij € 2.500,- cadeau te krijgen. Met het invullen van het formulier en het opsturen ervan heeft eiser dat aanbod aanvaard. Door aanbod en aanvaarding is een overeenkomst ontstaan, en de Postcodeloterij moet zich houden aan de verplichting die zij aldus op zich heeft genomen. Van belang is dat de Postcodeloterij een professionele partij is; zij moet er voor zorgen dat correspondentie met consumenten duidelijk is en niet voor tweeërlei uitleg vatbaar. De Postcodeloterij wordt veroordeeld tot uitbetaling van de gewonnen prijs van € 2.500,-.

Met klachten over misleidende mededelingen kan de consument ook terecht bij de Reclame Code Commissie.¹⁰ Een voorbeeld hiervan is een tv-reclame van de Staatsloterij waarin een levenslange prijs werd genoemd.¹¹ De hoofdprijs was een uitkering van € 10.000,- elke maand voor de rest van het leven van de winnaar. Een goede lezer van de algemene voorwaarden kwam er echter achter dat in werkelijkheid de uitkering na 40 jaar stop zou worden gezet. Het verweer van de Staatsloterij was dat de prijs is gebaseerd op de gemiddelde levensverwachting van de gemiddelde deelnemer. De Reclame Code Commissie vond de uiting misleidend. 'De rest van je leven!' is misleidend wanneer de kans bestaat dat de winnaar niet daadwerkelijk de rest van zijn leven maandelijks € 10.000,= wint, maar dat deze maandelijksse betaling nog tijdens het leven van de winnaar wordt stopgezet.

Er zijn dus verschillende juridische ankers waarvoor een teleurgestelde deelnemer kan gaan liggen. Allereerst is er de mogelijkheid om de

¹⁰ Mr. Peeters is sinds 1983 één van de voorzitters van de Reclame Code Commissie.

¹¹ Reclame Code Commissie 24 juni 2011, 2011/00390.

tegenpartij te dwingen zich aan zijn contractuele verplichtingen te houden. De rechter zal dan de overeenkomst uitleggen, maar die overeenkomst is meestal zeer eenzijdig in het voordeel van de organisator van een quiz of loterij geformuleerd. De vordering van een teleurgestelde deelnemer heeft dan weinig kans van slagen. Een andere mogelijkheid is een beroep op de onrechtmatigheid van het handelen van de organisator van de loterij of quiz. De kans dat een vordering op die grondslag slaagt is academisch. Er zijn geen voorbeelden van op deze grondslag toegewezen vorderingen. Een andere optie is een klacht bij de Reclame Code Commissie, wanneer reclame voor bijvoorbeeld een loterij misleidend is. De uitspraken van de Reclame Code Commissie hebben echter slechts beperkte gevolgen. De Reclame Code Commissie beoordeelt een reclame, en kan vaststellen dat deze misleidend was en aanbevelen deze reclame niet meer in die vorm te gebruiken. Maar de Reclame Code Commissie heeft geen bevoegdheid om nakoming van een overeenkomst te bevelen of een partij te veroordelen tot vergoeding van schade. Noodzakelijke vervolgstap is dan een procedure bij de rechter om betaling af te dwingen, zoals in de zaak van de gouden-muntactie.

Conclusie: De Taag stroomt door Spanje én door Portugal

De rechtspraak overziend is de conclusie dat er vanuit juridisch oogpunt weinig te doen is tegen een teleurstellende afloop bij het meedoen aan een quiz of loterij. Doordat de deelnemer de algemene voorwaarden van de organisator accepteert is de ruimte om na te hebben verloren alsnog een prijs te claimen of de organisator aansprakelijk te stellen uiterst beperkt. De uitspraak van mr. Peeters waardoor Obe niet mee mocht doen met de finale van de Kennisquiz waarin hij mogelijk de slimste brugklasser van Nederland zou worden, past naadloos in de lijn van die jurisprudentie. Het is dus zaak voor de gewone man om eerst te bedenken of hij goed genoeg tegen zijn verlies kan alvorens mee te doen aan een quiz of een loterij. Kun je niet tegen je verlies, doe dan niet mee. En alle lezers van deze bijdrage zullen zich, wanneer zij in de toekomst eens aan de oever van de Taag mochten staan – in Spanje óf in Portugal! – herinneren dat mr. Peeters daar ooit een verstandig vonnis over wees.